

Prispelo/Received: 1988, april

ODC 946.3:945.4:(497.12)“1947/1987“

ŠTIRI DESETLETJA RESNIC IN SANJ INŠTITUTA ZA GOZDNO IN LESNO GOSPODARSTVO (1947—1987)

Marko KMECL*

Izvleček

Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo so med štiridesetletnim povojnim nastajanjem in razvojem spremljale vse značilnosti naše politične, družbene in gospodarske preobrazbe. Pisec z opisom nekaj najizrazitejših značilnosti tega razvoja, v katerega vpenja gozdarstvo in inštitut, analitično sporoča njegova nasprotja, dileme, uspehe in neuspehe, s katerimi ni težko opredeliti ciljev nadaljnje razvoja.

Ključne besede: gozdarstvo, razvoj raziskovalne dejavnosti, organizacijska sprememba, vsebinska sprememba.

REALITYS AND DREAMS OF THE INSTITUTE FOR FOREST AND WOOD ECONOMY IN FOUR DECADES (1947—1987)

Marko KMECL*

Abstract

The forty year post-war development and formation of the Institute for forest and wood economy has been accompanied by all characteristics of our political, social and economic transformations. The author points out some most significant features of this development, the position of forestry and of the Institute within it, analytically deals with the conflicts, dilemmas, successes and failures, which makes possible to clearly see the aims of further development.

Key words: forestry, development of the research, change of the organisation, change of the contents.

---

* dipl. inž. gozd., direktor, Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo, 61000 Ljubljana, Večna pot 2, YU.

UVOD

Zgodovina pravega samobitnega slovenskega gozdarstva je kratka. Pravzaprav je tako kratka, da „pravemu“ zgodovinarju še ne pomeni nobenega izziva. Lahko bi zamahnil z roko, češ — to je še vedno čas za pisanje kronike, čas, ki še teče, ki še ni odet v zgodovino. Za zgodovino, za objektivizacijo dogodkov s časovnega oziroma zgodovinskega vidika, pa je še dovolj časa...

Ob štiridesetletnici slovenskega gozdarskega inštituta, ki je v letih obstajanja kar nekajkrat menjal svoje ime (naj ne zveni kot očitek — to le potrjuje dinamičnost povojnih gozdarskih časov — pravzaprav bi bil že čas, da spremeni tudi sedanjega, saj ta že nekaj časa ne zrcali njegovega pravega položaja). Prav je, da se ob razvoju gozdarske misli pri nas, razvoju inštituta, razvoju gozdarskega raziskovalnega in strokovnega dela ustavimo ob razvojnih mejnikih, poskušamo doumeti njihovo zgodovinsko bistvo, razumeti njihovo idejnost in dialektičnost njihovega udejanjanja v času in prostoru. Brez zahtev po zgodovinski objektivnosti analize teh mejnikov, saj je minilo premalo časa, vsi sedanji gozdarji pa smo bolj ali manj sodelovali pri razvojnem procesu povojnega gozdarstva.

Toda doživljamo splošno in gotovo eno izmed največjih narodnih preobrazb našega obstajanja, narodne smobitnosti, preobrazb razmišljanja o človeških in produkcijskih odnosih, skratka nekah bistvenega in velikega, ki ni slučajno, ampak je le sprostitvev naboja določene narodove izkušnje in dediščine, znanja in ambicije, izbruh narodnega procesa poistovetenja s politiko, proces zgodovinskega dokazovanja... V takšnih razmerah so samorazčlembe potrebne, razčlembe in opredelitve razvoja in stanja nujne. Te splošne razmere torej dovoljujejo in zahtevajo, naj poskusimo — ne stereotipno, ne statično in ne zafrustrirano, ampak razvojno kritično oceniti naše postopke in dejanja v kontekstu novih demokratičnejših miselnih in mnenjskih shem. Le tako bomo lahko tudi gozdarstvo vključili v novo demokratično komuno, novo (morda samoupravno) socialistično, politično, proizvodno in intelektualno etiko.

Na začetku odstavka ponujam bralcu več možnosti za razumevanje tega sestavka. Lahko ga bere kot fragmente razvoja gozdarstva, kot poskus samorazčlembe gozdarske znanstvene in raziskovalne dejavnosti, lahko bo našel tudi številne strokovne dileme, s kakršnimi se je morda že sam tu in tam srečeval. V vsakem primeru gre za zelo prepletene probleme gozdarskega pojavljanja v družbi, probleme gozdarske proizvodnje izdelkov in dobrin, problem strokovne ustvarjalnosti oziroma sublimacije znanja, izobraževanja, raziskovalnega oziroma strokovnega dela na višjih ravneh, gre tudi za strategijo naše zgodovine in dela (gozdarstvo oziroma ravnanje z gozdovi je iz znanih razlogov že po naravi sami strategija); za ugotavljanje usposobljenosti za ustvarjalno intelektualno prilagoditev. Mimogrede: kaže, da stereotipi in konzervativizem, stalnice državnega socializma polpretekle dobe, gozdarstvu mnogo bolj ustrezajo kot tržna in intelektualna dinamičnost pluralističnih hotenj in odnosov v družbi. Narava našega dela je takšna! Pri novih pogledih na razvoj

družbe se na primer takoj odpre nekaj vprašanj o izdelanih aksiomih oziroma izhodiščih v gozdarstvu. Je naš zakon o gozdovih kot samostojna pravna inštitucija s takšno vsebino res nekaj najnaprednejšega v svetu — kakor smo še vedno brezprizivno prepričani? Dinamičnost trga, proizvodnje izdelkov pa tudi kadrov, misli itd., nam ne ustreza. Ustrezajo nam monopol, nadzor, zapoved in tudi prisila. Vse to je bilo značilno za celo povojno obdobje in je ostalo do danes. V takšnih razmerah so se v gozdarstvu razvili konzervatizmi in stereotipi, tako imenovano torbarstvo itd., kar gozdarstvu objektivno preprečuje potrebni ideološki preskok v nove razmere.

Da bi bil takšen preskok (ki se je v ostalih evropskih državah zgodil že v začetku tega stoletja) vendarle mogoč, je prav, da spoznamo in ocenimo lastna ravnanja, ki so z vidika drugega časa, drugačnih razmer lahko popolnoma drugačna. Predpostavimo lahko, da so bila v času spočetja in udejanjanja dialektično nujna in optimalna. Pomembno in dialektično modro pa je, da se tem razvojnim etapnim optimumom odrečemo, če je potrebno, iščemo in poiščemo nove rešitve, kajti razvoj nenehno zanikuje samega sebe.

Ta sestavek je razmišljanje na to vižo. Izbral sem nekaj mejnikov v naši kratki slovenski samostojni gozdarski zgodovini, ki objektivno pomenijo velika dejanja gozdarjev in države. časovna zaporednost mejnikov pri tem ni tako pomembna, kot sta njihov kontekst in vsebina. Moj analitični pogled na te mejnike je le prispevek k zgodovinski razvojni opredelitvi gozdarstva. Verjetno bodo imeli isti dogodki, ravnanja, etape — mejniki — v očeh drugih in v drugem časovnem in zgodovinskem trenutku drugačno razsežnost in drugačen kontekst družbenega in strokovnega. Toda vse skupaj naj oblikuje objektivni zgodovinski pogled na naš strokovni razvoj.

Prva resnica: Stvarstvo

Nočem biti niti prerok niti dogmatik. Zato ne bom niti molčal niti glasno razglašal, da je naša zgodovina stara štirideset ali petdeset ali sto let. Za rojstvo samobitnega, izvirnega gozdarstva na Slovenskem ni bil dovolj gozdarski partizanski vod pri Glavnem štabu slovenske partizanske vojske. Gotovo pa je bila v tem vodu in njegovi okolici združena gozdarska izkušnja tega prostora, zgodovinski dialektizem več kot stoletja, v katerem je bil oblikovan odnos do naravnega prostora oziroma gozda. Oblikoval se je materialistični zgodovinski pogled na gozd, ki je v trenutku narodne in družbene revolucije med drugo svetovno vojno prerasel v novo, narodno razsežnost. Materialistični pogled je tako omogočil tudi narodnega oziroma državnega.

Zgodovina našega gozdarstva ima torej globoke korenine. Te niso od nekdanje slovenske in niso vedno imele značaja družbene lastnine — tako kot danes. Njeni nosilci so tudi veleposestniki, mnogokrat nemško govoreči, strokovnjaki niso iz domačih, ampak iz evropskih logov, med njimi so tudi trgovci, oglarji, žagarji, sodarji, pogozdovalci, znanstveniki. Toda vsi so se stapljali z naravnimi in tudi družbenimi

razmerami tega prostora, tako ali drugače so postajali razlagalci njegovega bistva oziroma obstajanja. Zato so tudi nujno objektivni nosilci zgodovine in razvoja... odrekamo se aktivistični režimizaciji zgodovine!

Kljub temu pa je organizacija gozdarskega voda pri štabu partizanskih odredov Slovenije med drugo svetovno vojno dejanje velikih zgodovinskih razsežnosti. Nihče doslej (škoda!) še ni poskušal razčleniti zamisli in dela tega voda, za katerega lahko brez zgodovinskega strahu trdimo, da je opravljal nalogo, vredno več divizij. Med slovensko narodnoosvobodilno vojno je v resnici potekala tudi družbena preobrazba (revolucija). Pripravljali so se načrti nove slovenske države, njene uprave in gospodarstva v novih, svobodnih razmerah, nove oblasti in družbe. Med partizanskim vojskovanjem so v Sloveniji vse pripravili — lastniška razmerja, vlogo gozdarstva v povojni graditvi, izoblikovali so enotne operative gozdarske organizacijske temelje, shemo gozdarske oblasti itd. Tako so v koloni partizanske vojske, ki je l. 1945 zmagovito vkorakala v Ljubljano, nosili tudi torbe z domišljeno strategijo gozdarstva v novi Sloveniji.

Če upoštevamo, da je pred vojno prevladovala veleposestniška gozdna lastnina, ki je bila dobro urejena, da je bila drobna zasebna gozdna posest idejno slabo opredeljena in še slabše organizirana, da nismo imeli razvitih gozdarskih strokovnih shem (brez šol, brez gozdarske oblasti, brez znanosti itd.), da je bilo treba tradicionalne sheme popolnoma zlomiti in jih zamenjati z novo, socialnejšo razvojno alternativo, tedaj lahko še enkrat pribijemo, da so redki gozdarji med vojno in takoj po njej opravili res velikansko strokovno idejno in politično dejanje — revolucijo v revoluciji. Morali so dvakrat zmagati — v gozdovih in za gozdove.

GOZDARSTVO med NOB je imelo vse značilnosti robinzonske skromnosti, po nalogah in dosežkih v pripravah na povojno obdobje pa je bilo prava univerza.

Slovenija je imela pred vojno zelo skromno kadrovsko jedro. Redki slovenski gimnazijci, ki so se odločili za študij gozdarstva, so morali v Zagreb ali Beograd, nekaj pa jih je študiralo tudi na dunajski bodenkulturi ali v Pragi. Ko so končali, so se prej ali slej z dekreti v rokah raztepli po celi kraljevini SHS. Največ jih je bilo v Bosni, Hrvaški, Dalmaciji, nekaj pa tudi v Makedoniji. Gozdarski partizanski vod pri Glavnem štabu slovenske partizanske vojske je pripravil tudi načrt strokovne kadrovske mobilizacije po vojni, ki ga je začel uresničevati že pred koncem vojne. Tako organizirano gozdarstvo je že drugi dan po osvoboditvi začelo uresničevati načrt povojne obnove in ureditve ob hkratni graditvi povsem novih odnosov, sprememb, za katere so bile ponekod potrebne posebne revolucije. Spremembe so bile zalite s solzami in bolečino, dati je bilo treba tudi življenje. Nacionalizacije, razlastitve, konfiskacije, agrarne reforme, prisilno delo itd. so popolnoma spremenili slovenski lastninski in družbeni svet. Vsako izmed teh nalog so načrtovali že med vojno, nekatere do potankosti, vključno z gozdnimi kartami novega stanja.

Takšen konec vojne je obetal oblikovanje nove pionirske gospodarske in upravne dejavnosti v Sloveniji — lastnega samobitnega narodnega gozdarstva. Mislim, da je konstituiranje gozdarske stroke z vsemi gospodarskimi, upravnimi in drugimi emblemi, zlasti pa ustanovitev takratnega Gozdarskega inštituta Slovenije l. 1947 ter gozdarskega oddelka na Fakulteti za agronomijo in gozdarstvo leto dni kasneje, veličasten dosežek generacije gozdarjev, ki je deloma, čeprav upokojena, dejavna še danes. Veličasten je fizični obseg tega dela, še bolj pa njihovo umljenje.

Človek bi dejal, da v viharnih medvojnih in povojnih letih ni bilo časa in da tudi razmere niso dopuščale akademskega razmišljanja in razprav o tem, kako zagotoviti gozdarstvu oblikovanje narodnega upravnega in proizvodnega skeleta. Res je bilo nekaj okoliščin, ki so same po sebi lajšale ta proces, niso pa mogle bistveno vplivati na njegovo kakovost in hitrost. Ker se je po vojni vse vrtelo okrog ogromnih posevkov, ker lahko govorimo o vsenarodni mobilizaciji pri pridobivanju lesa za obnovo in razvoj¹, ker se je vsa politika ukvarjala s posekom gozdov, ker smo imeli celo posebne trgovine za oskrbo gozdnih delavcev itd., lahko trdimo, da so razmere same po sebi narekovale pojmovanje gozdarstva kot samostojne panoge. Toda to je bil le zunanji izraz nenormalnih razvojnih razmer, ki same po sebi objektivno niso dopuščale, ampak so celo nasprotovale klasičnemu oblikovanju nove narodne gospodarske dejavnosti. Temu ni bila naklonjena najmanj iz dveh razlogov: zaradi lastnine zemlje in gozdov, ki je bila večinoma zasebna in torej „sovražna“, ter zaradi gospodarske laičnosti tedanje politike, ki je nekritično prevzemala boljševiske razvojne modele.

Modrost in vztrajnost povojnih pionirjev našega gozdarstva, ki so se iz vse Jugoslavije, kjer so delali pred vojno, zbrali v Sloveniji, sta kljub nenormalnim razmeram iskali trajno rešitev in položaj nove stroke, predvsem v njeni intelektualni razsežnosti. Matičarji, ustanovitelji, pomočniki ministrov, upravitelji kot F. Sevnik, M. Brinar, Z. Turk, R. Cividini, L. Funkl, J. Šlander, B. Sotovšek, T. Cajnko, F. Rainer, B. Žagar, J. Miklavžič in mnogi drugi so ustanovili, postavili na noge, obnovili ali dali pobudo za najpomembnejše strokovne intelektualne vire in inštitute. Revija Gozdarski vestnik, ki je začela izhajati tik pred vojno, sistem gozdarskih društev oziroma društev inženirjev in tehnikov gozdarstva, Gozdarski inštitut, Gozdarska srednja šola, Gozdarska visoka šola, Gozdarska knjižnica — to so bili ustvarjalni temelji, brez katerih slovenske gozdarske stroke in panoge ne bi bilo ali pa bi bila skupaj s sekaškimi brigadami, gozdnimi zadrugami in težkimi živilskimi kartami že davno pozabljena.

¹ Najbolj groba oblika zajemanja primarne akumulacije v razvojem ritualu naroda, kakršno lahko danes srečamo v nekaterih afriških državah, le prilagojeno naravnim in družbenim razmeram. V politični ekonomiji sveta so faze prisvajanja ali prerazporejanja primarne akumulacije razvojna zakonitost. Vendar — ali naš tedanji razvoj ni bil za zatekanje k takšnim gospodarskim ukrepom prenapreden? Če je ta domneva stvarna, potem je takšen način, čeprav je šlo za obnovo nenormalnega razdejanja, sam po sebi, kot produkcijska oblika in kot vsiljeni razvojni konstrukt, moral imeti mnoge škodljive posledice.

Oni so za postavitev Gozdarskega inštituta zagotovili eno izmed najlepših mest v Ljubljani, ki je še danes brez primere in ki so ga šele po štiridesetih letih začeli zavestno in načrtno uporabljati za širjenje lastne duhovnosti in kulturnosti; uslužbenci ministrstva so prostovoljno pomagali pri gradnji inštituta itd. Z zavzetostjo in resnostjo se je za mnoge, tudi za sodelujoče, nezavedno začel prvi organizirani gozdarski raziskovalni proces. V takratnih družbenih razmerah je bila ta dejavnost sicer naravnana k reševanju trenutnih proizvodnih zagat (spomnimo se Rainerjeve rampe, ekstrakcije eteričnih olj, pridobivanje smole, kuhanja oglja, zatiranja sprevodnega prelca z letali itd.), toda načrtan je bil organizacijski in miselni krog nove stroke. S tem mislim na skladnost raziskovalnih, izobraževalnih in upravnih dejavnosti.

Vse to je nastalo s skromnimi sredstvi, toda z voljo in svetovljanstvom mnogih, ki so prišli tako rekoč neposredno iz partizanskih bunkerjev in slavonskih hrastovih gozdov, iz gozdnih uprav bosanskih gozdov, iz oglarskih bajt in drevesnic na dalmatinskih otokih — v novo državo, novo stroko in nov čas.

Druga resnica: Umski potencial

Umski potencial je danost. Danost, ki je funkcija številčnosti populacije, genskih dispozicij, dediščine, trenutne politike in strategije itd. V gozdarstvu poznamo analogni pojem — naravni rastiščni potencial. Gre torej za neke vrste okvir, ki opredeljuje naravne reprodukcijske zakonitosti in ki objektivno pogojuje obstojanje in razvoj določene populacije.

Hočem govoriti o umskem — ali še bolj ozko — raziskovalnem potencialu našega gozdarstva. Ta ima svojo stvarno naravno in formalno ali statusno razsežnost.

Potencial je sicer danost, to se pravi konstanta, dolgoročno gledano pa je spremenljivka, ki jo lahko hitreje ali počasneje spreminjamo. Z dolgoročnim zagotavljanjem pogojev predvsem na področju umske ustvarjalnosti znanjskih procesov, pa tudi optimalnega poduhovljanja fizične proizvodnje, lahko ta potencial ožimo ali širimo.

Na začetku povojnega gozdarstva smo imeli Slovenci izjemno obsežen in zelo uspešen stvarni gozdarski umski potencial. Dejanja gozdarjev, o katerih sem govoril v prejšnjem poglavju, to trditev potrjujejo. Ob pomanjkanju formalnih ali statusnih potencialov, torej ob pomanjkanju teoretikov, doktorjev znanosti, akademikov, izobraževalnih in znanstveno-raziskovalnih ustanov se je sproščala maksimalna intelektualna ustvarjalnost. Trdimo lahko, da so tedanje razmere k izgradnji gozdarke infrastrukture pritegnile vse, kar je po naravi oziroma resnično tja sodilo. Izoblikoval se je prodorni gozdarski intelektualni lobi, ki je suvereno obvladoval proizvodni in ustvarjalni del stroke. V lobiju so bili spori, različna mnenja, prepirali so se o različnih sredstvih, s katerimi je bilo treba doseči en sam (skupni) cilj. Ko govorim o lobiju, poudarjam predvsem koherentnost te skupine ljudi, njihovih ciljev in stra-

tegi je. Vsakdo je sproščal svojo ustvarjalnost za uresničitev teh skupnih in enotnih ciljev, v nasprotju z današnjim početjem, ko je seštevek posameznikovih hotenj, seštevek posameznikovih ustvarjalnosti, cilj skupnega delovanja.

Resnični razvoj stroke lahko izhaja samo iz ustreznega obsega stvarnega in ustreznega obsega formalnega ali statusnega umskega potenciala. Stvarni potencial naj bi zagotovil stroki duhovni ustvarjalni naboj, formalni pa je tudi reprezentančno pomemben, saj mora stroki zagotoviti ustrezno mesto v družbi.

Ko smo ustanovili gozdarski inštitut, gozdarsko visoko šolo in srednjo gozdarsko šolo, smo jih opremili s kadri brez statusnih etiket, vendar z globokimi ustvarjalnimi zmožnostmi, ki so dali gozdarstvu značaj sodobnega managementa. Struktura tega potenciala je bila razmeroma „čista“, kar pomeni, da so bile za posameznika značilne optimalne zmogljivosti visoke umske proizvodnje oziroma proizvodnje na najvišji strokovni ravni, ki so bile ustrezno uporabljene. Ta potencial je bil približno 30 FT (full time) enot oziroma ljudi, kolikor šteje tudi danes (velja za IGLG).

V tej ugotovitvi tiči kritičnost tega meditiranja in zapisov. Poleg tega, da v štiridesetih letih nismo zmogli (hoteli?) razširiti umskega potenciala naše stroke (stvarnega nič, formalnega ali statusnega pa skoraj nič — saj smo v zadnjih šestih letih „sfabricirali“ enega samega magistra ter enega samega doktorja znanosti!) smo z neusklajeno in brezciljno politiko osiromašili dosedanjo strukturo — saj zdaj ne moremo več govoriti o „čisti“ strukturi, torej o optimalnem raziskovalnem, pa tudi izobraževalnem sestavu strokovnjakov v gozdarstvu.

Tretja resnica: Financiranje

Gozd „proizvaja“ blago z uporabno vrednostjo, ki doseže v tržnih razmerah svojo tržno vrednost ali ceno (les in drugi materialni proizvodi) ter dobrine, ki imajo po klasičnem marksističnem nauku zgolj vrednost (vsi ostali proizvodi gozda). Vrednost gozdnih proizvodov in dobrin je različna ali bolj relativna. V nižjih gospodarskih oziroma družbeno-razvojnih fazah cenijo ljudje predvsem materialno proizvodnjo gozda — les. V višjih in visokih razvojnih fazah, ko pri narodni proizvodnji in izdelkih prevladuje znanje in upada delež surovin, pa postanejo vrednejše neproizvodne funkcije gozda oziroma dobrine. Pri razvojnem ali zgodovinskem spreminjanju pomena gozdov — od lesa k dobrinam — je obdobje, ko bi želeli vse in vsakogar prepričati, kako neizmerno visoko ceno imajo neproizvodne funkcije gozdov, hkrati pa ne moremo preživeti brez lesa. V takšnem razvojnem položaju je ta hip naše gozdarstvo oziroma celotna družba. Pri tem pa ne gre za načelno vprašanje oziroma teorijo vrednosti, ampak za hudo praktične probleme. Prvo vprašanje, ki iz tega izhaja, je gospodarska normativistika v gozdarstvu — naj gozdarstvo obravnavamo z merili klasične produkcije in dohodka ali drugače. Drugo načelno vprašanje je poraba gozdnih dobrin, ki jih ne prodajamo, ampak nam enostavno pripadajo. Jemljemo in uživamo jih že zato, ker obstajamo, ker smo člani te družbe

in ker živimo v tem prostoru. Kakšna je cena teh dobrin in kdo jih je dolžan plačati, kdo zaračunati... kajti te dobrine ne obstajajo same po sebi, čedalje več je treba žrtvovati zanje — znanja in denarja.

Te opredelitve in razmerja so za odnos med proizvodnim gozdarskim delom in njegovo nadgradnjo (znanost, raziskovanje, izobraževanje itd.) zelo pomembna.

Ko govorimo o izobraževanju, družboslovju, splošni umski proizvodnji, o tem, kdo za to skrbi, torej kdo plačuje, ni nobenih dvomov. Dokaj logično se zdi, da so „produktivni“ družbeni segmenti dolžni skrbeti tudi za svoj raziskovalno-razvojni management. Približno po tej logiki deluje tudi naš samoupravni interesni sistem financiranja narodne duhovne proizvodnje v najširšem pomenu tega pojma. Pomembno orodje takšnega sistema je t.i. svobodna menjava dela (ki je nihče ne razume, v praksi pa to pomeni neposredno ali posredno plačevanje materialno proizvodnega dela družbe za dejavnost družbene duhovne proizvodnje).

Gozdarsko raziskovalno delo je od svojega nastanka gmotno odvisno od gozdarstva — sprva popolnoma, zdaj čedalje manj. Ta odvisnost ni bila le denarne narave, ampak je imela tudi svoje delovne razsežnosti. Raziskovalno delo je potekalo po gozdovih vse Slovenije, na množici poskusnih ploskev s tehniko in tehnologijo gozdnih gospodarstev ter ob pomoči njihovih strokovnjakov. Bolj ali manj uspešno takšna „kompanija“ še vedno traja. Pri tem je večkrat prihajalo do vprašanj o prestižnosti — koliko gozdarstvo v resnici nameni za raziskovalno delo, ki pa nikoli niso imela prave strateške vrednosti. Takšna gmotna povezanost je prav gotovo najprimernejša, saj omogoča najbolj smotrno organizacijo (izpeljavo) raziskovalnega postopka (procesa), po drugi strani pa je najučinkovitejši prenos raziskovalnih izsledkov in znanja sploh v gozdarsko operativo. Če sprejemamo tak sistem kot sistem združitve materialne in umske proizvodnje, v katerem je strokovno delo, tudi raziskovanje in razvoj, del te proizvodnje, so dohodkovno ljubosumje, očitki in strokovni sumi popolnoma nepotrebni in škodljivi.

Bistvena novost tega konstrukta pa je spreminjanje občega družbenega pomena gozdov. V tem kontekstu bi morala splošna skrb družbe za gozdove naraščati, les postaja sekundarni družbeni interes, zato ga družba prepušča liberalnejšim družbenim tokovom. Takšno strategijo je v tako siromašni družbi, kot je naša, težko uresničiti. Pa vendarle, radi bi jo uveljavili. Tako naj bi za gozdarsko raziskovalno delo, ki je po logiki stvari desetletja delilo usodo svojega gospodarstva, torej proizvodnje, začela skrbeti celotna družba oziroma njene splošne raziskovalne fundacije. Takšna delna strategija pa bi bila slaba, saj bi tako porušili konstrukt povezanega in skladnega gozdarstva. Porušili bi dialektični mehanizem povezanosti med gozdnim gospodarstvom in njegovim (za zdaj še!) raziskovalnim oziroma umskim delom. Torej je še vedno smiselno ohranjati gmotno odvisnost raziskovalnega dela od gozdnega gospodarstva. Dokler je lesno-proizvodna funkcija gozdov še vedno družbeno primarna in dokler ne bomo doživeli bistvenega preobrata pri družbeni obravnavi gozda in gozdnega prostora, ko bo postal les nepomemben, narasla pa bo

cena protierozijske, hidrološke idr. funkcij, je kar prav, da gozdarstvo najprej poskrbi zase, za svojo splošno rast in razvoj. Zanimarjanje tega svojega krušništva ga lahko neopazno zapelje v družbo zaostalih in manj razvitih, ki jih zdaj pridno in brez ugovorov podpiramo.

Četrta resnica: Organiziranost (do l. 1980)

Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo je organizacija posebnega družbenega pomena; tako je zapisano v splošnih aktih inštituta. Institucija „posebnega družbenega pomena“ je imela pred dvema desetletjema tudi praktični pomen, saj so takšne organizacije gospodarile pod posebnimi pogoji (poslovnimi in nadzorovalskimi). Danes razen nekaterih formalnosti ta institucija ne pomeni ničesar več. Njeni formalni ostanki so vidni le še v organih upravljanja, v katerih so tudi predstavniki družbenopolitičnih organov in ustanoviteljev.

Ustanoviteljstva (inštitut ima svoje ustanovitelje) ne moremo opredeliti z njegovim imenom, ustanovitelji inštituta namreč niso tisti, ki so ga ustanovili. Ustanoviteljstvo nima veliko skupnega z ustanovitvijo IGLG in ustanovitelji so se v štiridesetih letih nekajkrat zamenjali. Logično bi bilo, da bi bili ustanovitelji posebej odgovorni za delovanje inštituta, lahko bi govorili o neke vrste starševstvu. Trenutno sta ustanovitelja inštituta Splošno združenje gozdarstva Slovenije in Biotehniška fakulteta Univerze E. Kardelja v Ljubljani. Tako združenje kot VTOZD za gozdarstvo oziroma njuni predhodniki so mlajši od inštituta, zato je njuno ustanoviteljstvo v pravem pomenu te besede nesmisel, pri VTOZD za gozdarstvo pa nima niti praktičnega pomena. Uradni naslov Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo ima še podaljšek „pri Biotehniški fakulteti“, ki ga pri navajanju uporabljamo ali pa tudi ne. Tudi ta dodatek je ostanek prejšnjih obdobij, danes pa je brez kakršnega koli pomena. Najbrž bo treba tudi te formalnosti počasi uskladiti z dejanskim stanjem.

Ob ustanavljanju inštituta in takratnega oddelka za gozdarstvo na fakulteti za agronomijo in gozdarstvo je bila delovna in inštitucionalna povezanost obeh organizacij dokaj tesna. Precejšen del pedagoškega procesa je potekal v inštitutskih laboratorijih ob pomoči inštitutskih strokovnjakov, fakultetni učitelji pa so sodelovali pri inštitutovem raziskovalnem programu.

To načelo je bio ohranjeno in spoštovano vrsto let.

Notranja razdelitev inštituta je morala vedno upoštevati:

- strokovna načela
- in
- pogoje financiranja.

Ker so se menjavali tako eni kot drugi pogoji, je bilo razumljivo, da je inštitut vedno iskal nove oblike svoje notranje organiziranosti, ki bi ustrezale omenjenim pogo-

jem; tako je nekaj časa imel oddelke (za gojenje, izkoriščanje itd.), nekaj časa odseke, pa projekte, naloge itd. Vsebinsko bistvo te organiziranosti je bilo, da so enote vodili najboljši strokovnjaki z določenega področja, ne glede na to, ali so bili to raziskovalci inštituta ali profesorji na gozdarski fakulteti, in da je celotna planska, programska in dohodkovna raziskovalna dejavnost potekala v okviru inštituta. Takšna organizacija je zagotavljala optimalno izrabo kadrov in sredstev — tako na visoki gozdarski šoli kot pri raziskovalnem delu.

T.i. „tozdiranje“ v sedemdesetih letih, ki naj bi prineslo več demokratičnosti v poslovno odločanje, približalo neposrednega proizvajalca vzvodom razpolaganja z dohodkom itd., tudi na tem področju ni ostalo brez vplivov in sledov — žal negativnih. Sistem visoko povezanega in usklajenega gozdarskega raziskovalnega in izobraževalnega področja je začel pokati. V prispevku ne nameravamo razčlenjevati podrobnosti razpadanja opisanega sistema, za katerega lahko še danes trdimo, da je bil (in bi bil še vedno) tudi za evropske razmere sodoben. Lahko pa ugotovimo, da je tozdiranje kot poenostavljeni izraz določenega obdobja razvoja samoupravnih družbenih odnosov zagotovilo filozofsko in praktično podlago za začetek in izpeljavo takšnega razpada. Ali je objektivno mogoče preprečiti ta, za gozdarstvo prav gotovo negativni proces, je brez temeljite razčlenbe težko reči. Vsekakor pa so materialni nosilci gozdarske infrastrukture (torej tudi izobraževanja in raziskovanja) premalo prizadeto dopuščali proces z vsemi zelo jasnimi posledicami. Na posvetovanju v Postojni l. 1983, ko je Zveza inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije načela vprašanje Znanstveno in raziskovalno delo v dolgoročnem razvoju gozdarstva in lesarstva Slovenije (takšen je bil naslov posvetovanja), je bilo še vedno, vendar zelo medlo in neodločno opredeljeno, da sta izobraževanje in raziskovanje v gozdarstvu uskladjeni, vendar organizacijsko ločeni dejavnosti; na inštitutu naj poteka raziskovalna, na VTOZD za gozdarstvo pa izobraževalna dejavnost.

V l. 1980 in 1981 je namreč opisani sistem dokončno razpadel. Dobili smo inštitut, ki opravlja temeljno in uporabno raziskovalno delo, ter VTOZD za gozdarstvo, ki se poleg izobraževanja višjih in visokih gozdarskih strokovnjakov loteva tudi vseh vrst raziskovalnega dela. Obseg tega dela že presega delež pedagoškega.

Takšen razvoj je prinesel s seboj vse tisto, česar smo se bali in kar povzroča — družbeno gledano — višje stroške našega raziskovalnega dela.

Konec l. 1980 je prišlo do priključitve tedanjega Biroja za gozdarsko načrtovanje k Inštitutu za gozdno in lesno gospodarstvo. To je bil pomemben uspeh pri vključevanju in združevanju skromnih kadrovskih potencialov v gozdarstvu, ki so se ukvarjali z zahtevnejšim strokovnim delom. Že leta poprej smo si prizadevali za rešitev statusne in delovne uveljavitve Biroja za gozdarsko načrtovanje, a brez uspeha — tudi poseganje mestne partijske organizacije problema ni moglo zadovoljivo rešiti. Konec l. 1980 pa so se delavci inštituta in biroja z referendumom odločili za priključitev.

Tako smo imeli na prehodu iz sedemdesetih v osemdeseta leta dva za gozdarje pomembna integracijska in dezintegracijska procesa oziroma dogodka. Ali je priključitev Biroja za gozdarsko načrtovanje k inštitutu procesno lahko nadomestila razrahljane stike med VTOZD za gozdarstvo in IGLG, bomo lahko ocenili šele z daljše časovne razdalje.

Peta resnica: Izobraževanje za raziskovalno delo

Izobraževanje in izpopolnjevanje raziskovalcev je za IGLG temeljnega, življenjskega pomena. Žal tudi eden izmed največjih razvojnih problemov. Zakaj?

Zato, ker je naša visoka gozdarska šola usmerjena v usposabljanje gozdarskih inženirjev, ki bodo ustrezno obvladovali operativne strokovne naloge in se kar najhitreje vključili v sprotne proizvodne naloge gozdnega gospodarstva. Ne moremo pričakovati, da bi bili študentje gozdarstva, izmed katerih se bo povprečno le eden na leto vključil v raziskovalno delo, usposobljeni za poglobljeno strokovno (raziskovalno) delo. IGLG mora torej izkoristiti vse mogoče oblike izobraževanja in izpopolnjevanja, da bi iz visokošolskega gozdarskega profila oblikoval (usposobil) raziskovalca, ki bo poznal posebne metodologije in postopke, ki so osnovno raziskovalčevo orodje.

Ker postaja gozdarstvo, zlasti pa gozdarsko raziskovalno delo vse bolj interdisciplinarno, pade na pleča gozdarskih raziskovalcev na inštitutu vse več usmerjevalnega dela, usklajevanja in organizacije. Vedno bolj vključujemo strokovnjake z drugih področij — biologe, geologe, matematike, ekologe, fizike, računalnikarje itd. Za to sodelovanje gozdarji potrebujejo intelektualno širino in najširšo ustvarjalnost, specifično znanje pa postaja drugotnega pomena. Kaže, da so raziskovalci z dvema različnima fakultetama ali morda celo tremi, najprimernejši za gozdarske raziskovalne naloge. To še zlasti velja za IGLG, kjer se raziskovalni program kar naprej spreminja oziroma prilagaja potrebam gozdarske operative, njegovi raziskovalci pa nenehno menjavajo svoje „barve“ (področja dela). Oblikovanje gozdarskih raziskovalnih *liderjev* pa ni majhna stvar — popolnoma je prepuščena inštitutu.

Zlasti ta, druga značilnica našega dela — interdisciplinarnost, je imperativna. Zato bo treba takoj, še bolj uspešno kot doslej, prilagajati učne načrte in predmetnike gozdarskih šol tem sodobnim opredelitvam stroke.

Žal so redne možnosti izobraževanja zelo omejene. Magistrski in doktorski študij na VTOZD za gozdarstvo sta neurejena, dolgotrajna in vsebinsko neprimerna. To mlade raziskovalce odvrča od podiplomskega študija na VTOZD, kar pa seveda ni najbolj smiselno. Iščejo druga pota, zlasti možnosti za takšen študij v tujini, manj v drugih jugoslovanskih republikah. Tovrstna težnja inštitutskih raziskovalcev ni nova in ima še nekatere druge objektivne vzroke. Skoraj vsi doktorji znanosti, ki so dlje časa delali na inštitutu kot raziskovalci, so doktorirali drugje, ne v Ljubljani.

Tudi sedanja skupina doktorjev na inštitutu je takšna: gozdarja sta doktorirala v Zvezni republiki Nemčiji, biologi pa na VTOZD za biologijo.

To je formalna oblika izobraževanja raziskovalcev, ki je, kot je videti, dokaj zapletena. Manj težav je pri drugih, neformalnih oblikah, ki pa so dražje in žal inštitutu ne prinašajo tudi statusnih točk (ne izboljšujejo formalne izobrazbene strukture raziskovalcev), ker niso povezane z akademskimi naslovi.

Slejkoprej ostaja tudi v prihodnje formalno in neformalno izobraževanje raziskovalcev inštituta osnovna skrb — tudi iz strateških razlogov.

Šesta resnica: Organizacijsko in delovno drobljenje

O drobljenju gozdarskega raziskovalnega dela sem nekaj že zapisal. Vsekakor je organizacijsko drobljenje, drobljenje na vse manjše skupine ljudi, največkrat pa kar na posameznike, najhujša nesmotrnost pri razvoju našega raziskovalnega dela. Nesmiselno odcepitev raziskovalnega dela, ki so ga do l. 1980 in 1981 delavci VTOZD za gozdarstvo opravljali v okviru inštituta, so spodbudili posamezniki in gotovo jim ne bi uspelo, če v sedemdesetih letih ne bi bilo sistemskih pogojev za takšen proces oziroma dejanje. Ta odcepitev je pomenila drobljenje, o slabosti drobljenja pa nekoliko kasneje.

Družbena značilnost raziskovalcev je poudarjena individualnost, ki se kaže v najrazličnejših oblikah, pogosto negativnih, čeprav to ni pravilo. Proces neke vrste demokratizacije (samoupravne), pri katerem prevladuje dokaj pragmatični ideološki cilj osvoboditve delavca od delovnih obveznosti in nesmotrno siljenje vseh delavcev k poslovnemu in drugemu odločanju, so v veliki meri uveljavili to sociološko individualnost raziskovalcev. Neprilagodljivost posameznikov, še zlasti, če se je lahko opirala na sistemske rešitve in procese, je usodno pospeševala tudi proces drobljenja raziskovalne dejavnosti v gozdarstvu.

Končni učinek drobljenja (odcepitve VTOZD za gozdarstvo) je dražje raziskovalno delo. Medtem ko v prvi fazi dohodkovnega vidika tega procesa hote niso poudarjali, ko so nekateri posamezniki celo trdili, da ne more biti govora o dražjem raziskovalnem delu, je ta vidik zelo hitro postal pomemben, kar ima svojo objektivno zakonitost. Da bi se namreč določen sistem lahko obnavljal ali se celo širil (v tem primeru raziskovalno delo na VTOZD za gozdarstvo), mora biti podprt z določeno kritično maso kadrov (pomembno zato, ker gre za delovno intenzivno dejavnost) in kapitala. Nekaj let po odcepitvi VTOZD za gozdarstvo je obseg raziskovalnega dela skokovito naraščal in se je umiril šele l. 1985, ko je v primerjavi z l. 1979 dosegel indeksno stopnjo približno 200. Priča smo tudi visoki stopnji zaposlovanja, ki je tudi posledica že omenjenih ekonomskih in organizacijskih zakonitosti. Da je razdrobljeno raziskovalno delo dražje, so krivi še nekateri drugi manj opazni vzroki. Omenjam samo opremo (raziskovalno), ki je kljub usklajevanju raziskovalnega progra-

ma obeh ustanov, ne moremo tako smotrno nabavljati in uporabljati (primer računalništva), kot bi jo lahko v eni sami raziskovalni organizaciji.

Naj to priznamo ali ne — raziskovalne programe do neke mere še vedno podrejamo kadrovskim možnostim obeh ustanov. Nesmotrno (visoka cena) je podvajanje, ki ga je formalno res razmeroma malo, pomembnejša pa je nesmotrnost strukturnega neskladja. Nekatera raziskovalna področja so sorazmerno preveč razvita, drugih pa že leta ne moremo postaviti na noge (gozdarska ekonomika, organizacija, genetika itd.). Gre torej za nesorazmerje, ki lahko obstaja samo, če je raziskovalna dejavnost organizacijsko razdrobljena. Dražje administriranje, ki ga najpogosteje omenjamo kot dokaz nesmotrnosti, je v takih razmerah prava malenkost proti izgubam zaradi neskladij pri opreми, kadrih in programih. Edino področje, ki ga drobljenje ni prizadelo, je gozdarska knjižnica, za ostale oblike strokovnega obveščanja kot založništvo, indok, diateko, kartoteko, fototeko itd. pa to žal ne velja.

Takšno drobljenje pa je verjetno pospešilo tudi proces kadrovske individualizacije, ki so ji raziskovalci in profesorji že po naravi naklonjeni oziroma zanjo dovzetni. Če pustimo ob strani nekatere značajske lastnosti ljudi, ki jim takšne razmere godijo, pa ne moremo mimo sistemskih destrukcij v takšnih razmerah. Najpomembnejše in najbolj negativno je to, da takšni posamezniki zato, da bi zaščitili svoje prvenstvo, ne skrbijo več za ustrezno obnavljanje, raziskovalčevo ali profesorsko nasledstvo. Ta splošni pojav, ki ni značilen le za gozdarstvo, ni posledica pomanjkanja denarja, kot bi nekateri hoteli pragmatično utemeljevati (češ, ni denarja za asistenta!), ampak posledica negativnih družbenih razmer oz. sprememb.

S temi posameznimi fragmenti bi rad ilustriral nekatere vidike škodljivosti razdrobljenosti raziskovalnega dela — nisem naštel vseh, saj gre za zelo zapleten proces z vrsto objektivnih in subjektivnih vzvodov. Pri tem pa trdim, da je sedanje stanje vendarle bolj posledica določenih razvojnih zakonitosti naše družbe in gozdarstva kot pa uveljavljanje subjektivnosti. Napak bi bilo, če ob prepričanju, da razdrobljenost ni koristila našemu raziskovalnemu delu, ne bi ugotovili vsaj nekaj pozitivnih učinkov. Dobro pri tem je tekmovalni oziroma konkurenčni duh, ki je vsaj pri nekaterih raziskovalcih spodbudil ustvarjalnost. Včasih je čutiti zdrav prestiž, čeprav še vedno prevladujejo statusne avtoritete. V teh razmerah je več objavljanja, več člankov v revijah, več seminarjev in drugih strokovnih prireditev — skratka vsega tistega, kar je za operativne strokovnjake novo, kar je zanje teoretično izpopolnjevanje, dopolnjevanje inženirskega znanja itd. Več je novega v stroki in pestrejše so pedagoške metode, izpopolnjen je sistem didaktičnega orodja itd. Inštitut poskuša biti aktualnejši, sodoben, pester.

Sedma resnica: Svobodna menjava dela

V razvoju jugoslovanske socialistične samoupravne družbe so teoretiki nenehno iskali političnoekonomsko rešitev oziroma definicijo dela; zlasti definicijo produktiv-

nega in neproduktivnega dela. „Neproduktivno“ delo so tlačili v razne pojme kot re-žija, splošna in skupna poraba, skupne službe itd. Sramovali smo se tega dela in ga nismo hoteli imenovati proizvodno, imeli smo ga za družbeno manj koristnega, ponekod zgolj za balast.

Proračunski sistem financiranja teh dejavnosti smo zamenjali z dogovornim sistemom med porabniki in izvajalci v samoupravnih interesnih skupnosti, v katerih neposredni proizvajalci ali porabniki „dajejo“, izvajalci pa „trošijo“. Gre za ideološki precedens, pri katerem je umsko delo podrejeno, tudi zapostavljeno, znanje torej ni cenjeno.

To načelo financiranja raziskovalnega dela tudi javnost že kar lep čas spremlja — najmanj dve desetletji. Najbrž že lahko rečemo, da je t.i. sistem „svobodne menjave dela“ marsikakšne dohodkovne odnose zameglil, ne pa razbistril. Žal pa bi tisti, ki bi preveč razmišljal o tem, ali je sistem svobodne menjave dela dobra sodobna socialistična oblika družbene organiziranosti, lahko zelo hitro ostal brez denarja.

Ljudje bi rekli, kar se mora, ni težko. Tako smo storili tudi na inštitutu in se intenzivno vključevali v sistem raziskovalnih skupnosti, ki so splošne in posebne, pa še medobčinske in občinske. Metode in formule svobodne menjave dela ter modele raziskovalnih skupnosti in njihove metodologije smo poskušali uveljaviti tudi pri dogovarjanju med gozdnim gospodarstvom Slovenije in inštitutom pri programiranju in financiranju gozdarskega raziskovalnega dela.

Ves opisani sistem se je močno zbirokratiziral in lahko rečemo, da se ni uveljavil tako, ko smo pričakovali, saj že razmišljajo o njegovi delni ukinitvi. Najbrž je bilo narobe to, da so bili tako vitalni narodni razvojni segmenti, kot sta raziskovalno in znanstveno delo, podrejeni obrazcu politične demokratizacije, t.j. splošni „ljudski“ oziroma demokratski presoji. To je omogočilo, da so v sistemu nastale posamezne interesne skupine, lobiji, ki so prek delegatskega in strokovnega skeleta imele monopol nad podeljevanjem akademskih nazivov, usmerjale razvoj raziskovalnega dela v Sloveniji tako, da je bil v korist njih, njihovim ustanovam, razvojni interesi naroda pa jih v glavnem niso zanimali. Trdimo lahko, da v drugi polovici osemdesetih let financiranje raziskovalnega dela v Sloveniji obvladuje nekaj velikih skupin kot Inštitut Jožef Stefan, Kemijski inštitut Boris Kidrič, SAZU in Univerza. V takšnih razmerah je več kot iluzija razmišljati ali celo verjeti, da bi lahko prek delegatskega sistema te razmere spremenili, objektivizirali.

V Sloveniji je 118 bolj ali manj samostojnih raziskovalnih in znanstvenih ustanov. Več kot 75% vseh sredstev Raziskovalne skupnosti je razdeljenih med omenjene štiri skupine. Povsem jasno je, da se nihče izmed teh niti v sanjah ne bi odrekel pridobljenim beneficijem, če jih prek upravnega in samoupravnega sistema lahko brez naporov ohranja.

V teh razmerah se zarisujejo obrisi naše strategije — strategije „obrobnih“ raziskovalnih podsistemov in ustanov. Če bo takšen režim obvladoval narodni raziskovalni in znanstveni kompleks še v prihodnje, tedaj za izločitev takšnih subjektov, kot je gozdarski inštitut, v zaostrenih gospodarskih razmerah (kar se tudi lahko zgodi) ne bomo mogli kriviti niti vodstva inštituta niti gozdarske stroke, ki za raziskovalno delo (v celoti) veliko prispeva, pač pa te štiri skupine in njihova vodstva, ki zaenkrat razmišljajo le o lastnem dobrem poslovanju. Vsaka stiska ostalih 114 ustanov ali njihov propad bo predvsem neuspeh teh štirih. Ne smemo namreč pozabiti, da so prav ti sinonim za celotni slovenski raziskovalni kompleks, da usmerjajo ideologijo raziskovalne politike v Sloveniji — kajpak po meri svojih matičnih hiš — in da konec koncev tudi kadrovske napajajo politične in upravne strukture slovenske države.

Osma resnica: Regeneracija raziskovalnih delavcev

Regeneracija raziskovalnih delavcev je bila ves čas obstajanja inštituta eden izmed temeljnih razvojnih problemov. Do l. 1983 je bil problem pravzaprav enoplasten — kje dobiti ustrezne gozdarske strokovnjake z ustrežno nagnjenostjo k raziskovalnemu delu, ki bi zagotavljali raziskovalni razvoj ali vsaj kontinuiteto inštituta. Šele pred leti je postal ta problem obsežnejši in drugačen. Gozdarstvo mora svojo stroko razširiti in oplemenititi še z drugimi znanji — pragmatizem naših gozdarskih znanj nas začenja utesnjevati, za rešitve potrebujemo posebna in poglobljena znanja mnogih strok.

Pri zagotavljanju (oblikovanju) ustrezne kadrovske politike se je inštitut srečeval z osnovno taktično dilemo:

- ali pridobivati nove raziskovalce iz vrst mladih absolventov gozdarstva
- ali pa jih iskati med uveljavljenimi strokovnjaki v operativi.

Obe obliki imata dobre in slabe strani.

Mladega človeka lahko vzgojimo in navadimo delati, toda nikoli ne vemo, če nam bo uspelo. Ker pa so sredstva za delovanje inštituta razmeroma skopo odmerjena, si ne moremo privoščiti „tveganja“, da se kljub dobri izbiri tu in tam opečemo in ne dobimo delavca, ki smo si ga želeli — skratka — ni niti časa niti denarja za kadrovske napake. Zato je inštitut tri desetletja nove strokovnjake pridobival po drugi poti.

V operativi je iskal strokovnjake, ki so se uveljavili in pokazali več smisla za poglobljeno strokovno delo. Tveganja ni bilo toliko, a pot je bila trnjeva. Zakaj? Družino in hišo takega raziskovalca — oboje je zelo težko pripeljati v Ljubljano; boljša plača v operativi; načelo „bolje prvi v vasi kot...“ še vedno drži; na koncu pa ima takšen kandidat v družbenih razmerah, v katerih znanje ni cenjeno, v domači krajevni skupnosti, občini, sindikatu itd. kot mlad, ambiciozen intelektualec veliko več možnosti za uspeh, za uveljavitev svojih prirojenih ali pridobljenih ambicij. Tudi

status „neposrednega proizvajalca“ je v naši družbi dosti bolj privlačen od statusa nekoga, ki je venomer dolžan in obosojan, mora kaj odgovarjati in se opravičevati.

Da je bil zato tudi tak način obnove raziskovalnih kadrov na inštitutu neuspešen, dokazuje pregled novih raziskovalcev na inštitutu. V zadnjih desetih letih sta na inštitut prišla le dva takšna sodelavca.

Medtem so takšno taktiko pri obnovi raziskovalnega kadra popolnoma opustili. Kljub vsemu se je izkazalo, da je uspešnejše pridobivanje mladih strokovnjakov takoj po končanem študiju na visoki šoli. S podiplomskim študijem je vendarle lahko v nekaj letih dobiti dobre strokovnjake, ki izponjujejo tudi vse formalne, statusne pogoje za raziskovalce.

Razsežnost interdisciplinarnosti, brez katere gozdarstvo ne more, tudi če bi hotelo, obnovo raziskovalnega kadra po eni strani še bolj zaplete, po drugi pa več obeta. Hiperprodukcija dobrih naravoslovcev in tehnikov na drugih fakultetah in bistveno krajši podiplomski študij kot na gozdarstvu, omogočata takojšnjo nastavitev dobrih raziskovalcev z akademskimi naslovi. Tako smo v zadnjih nekaj letih lahko revitalizirali nekatera že pozabljena (zaradi poenostavljenega filozofskega pristopa v stroki, ko smo praktičistično omejili gozdarsko znanost na gojenje in izkoriščanje gozdov po vzorcu operativne organiziranosti, kjer so cilji in vsebina seveda podrejeni drugačni strategiji kot pri raziskovalnem delu) strokovna področja, kot so genetika, fiziologija drevesnih vrst, biokemija, semenarstvo, in utemeljili nekatera povsem sodobna znanja (računalništvo, informatika, fizika, matematika itd.).

Starostno povprečje raziskovalcev v osemdesetih letih je previsoko. Prevladuje starost od 52 do 56 let, kar utegne obnovo raziskovalnih skupin ob vsem povedanem še zaplesti, in sicer že v prihodnjih 6—8 letih. Žal med sedanjimi raziskovalci tudi ni veliko takšnih, ki bi lahko prevzeli vlogo usmerjevalcev in strokovnih ter organizacijskih vodij.

Deveta resnica: Postojna 1983 in IUFRO

Posvetovanje o gozdarskem raziskovalnem delu, ki ga je Zveza inženirjev in tehnikov gozdarstva priredila l. 1983 v Postojni in XVIII. kongres Zveze gozdarskih raziskovalnih organizacij sveta (IUFRO) l. 1986 v Ljubljani sta dogodka, od katerih smo si mnogo obetali. Pričakovali smo nekatere preobrate v naši stroki, ki naj bi jo pripeljali k strokovni in družbeni prenovi — vsaj ponekod. Ko zdaj ugotavljamo razmeroma veliko zaostajanje našega gozdarstva za vsem tistim, kar se dogaja drugod po svetu (gre za zaostalost filozofske, idejne in tehnološke razsežnosti gozdarstva), si lahko očitamo, da smo s Postojno in kongresom IUFRO zamudili dve lepi priložnosti.

V Postojni naj bi vzpostavili temeljna razmerja med operativo in znanostjo, med izobraževanjem in operativo in med znanostjo ter izobraževanjem (predvsem visokim). Napake pri teh temeljnih razmerjih so bile opazne, in če jih ne bi razrešili, stroki ne bi mogli zagotoviti novega zagona. Pri tem je imelo gospodarstvo srečno prednost v še vedno združeni in enotni (čeprav je bila ta enotnost že načeta) gozdarski operativi oziroma gospodarskem kompleksu. Posvetovanje v Postojni ni izpostavilo utemeljenih sistemskih problemov, mnogo je bilo tudi taktiziranja. Posvetovanje je potekalo v obdobju drobljenja gozdarskega raziskovalnega dela (odcepitev raziskovalnega dela VTOZD za gozdarstvo od IGLG), ko bi morali ta pojav strokovno oceniti in določiti tudi raziskovalne cilje gozdarske stroke in raziskovalnega kompleksa v stroki.

Še bolj izrazito so se ti problemi začrtali ob razpravah, ali imeti v Ljubljani svetovni kongres IUFRO ali ne. Pozitivno je bilo, da se je strokovna javnost ob tej priliki z vsemi temi vprašanji ponovno seznanila in jih uporabila kot motiv za organizacijo kongresa — češ, če bomo to uredili med pripravami na kongres, se nam bodo napori pri organizaciji prireditve poplačali. Ker je bil XVIII. kongres IUFRO strokovna raziskovalna in znanstvena prireditev, je bil (tako je bilo pričakovati) v ospredju razvoj raziskovalnega dela. Naš, slovenski program je temeljil na štirih področnih sklopih, ki niso bili samo raziskovalni. Program je bil dokaj obširen, zdi pa se mi, da že od začetka slabo zasnovan — organizacijsko in vsebinsko.

IGLG je kot raziskovalna organizacija pričakoval, da bo kar najbolj sodeloval pri pripravah in delu kongresa. Vendar k sestavljanju programa niso bili povabljeni strokovnjaki IGLG (razen v nekaterih nepomembnih stranskih vlogah). Med pripravami, ko bi morali reševati lastne (ne svetovne) probleme, smo pričakovali tudi odprto in demokratično strokovno razpravo o vseh žgočih vprašanjih razvoja naše stroke, zlasti pa razpravo o odnosih med IGLG in VTOZD za gozdarstvo. IGLG je sestavil svoj program sodelovanja in program udeležbe svojih raziskovalcev na kongresu, ki je bil za tedanje slovenske razmere zelo kakovosten in aktualen. Žal ga predsednik kongresa ni upošteval, oziroma ga ni sprejel. IGLG je pozval vse nosilce jugoslovanskega programa v posameznih oddelkih organizacije IUFRO, naj se izrečejo o sodelovanju IGLG in njegovem programu, pa ni dobil odgovora niti od enega. Ker je bil IGLG tako uradno izrinjen s kongresa, je organiziral nekaj samostojnih akcij kot „odprta vrata inštituta“, srečanje predstavnikov vseh gozdarskih inštitutov s področja Alpe-Adria, samostojne strokovne razstave, velike gozdarske razstave na prireditvi Tehnika za okolje 86, obisk ruskih gozdarskih inštitutov in fakultet na IGLG itd. Med sestavljanjem programa in tudi med pripravami na kongres je IGLG večkrat opozoril, da bi morali urediti podiplomsko izobraževanje oziroma kadrovsko strukturo v gozdarstvu tako, da bi končno dobili več magistrstov in doktorjev gozdarskih znanosti, kar je bilo, in je še, problem celotne gozdarske stroke. Kongres je bil razmeroma hitro pozabljen. Izmed številnih pričakovanih pred kongresom so se uresničila le redka in še ta le deloma.

Popularizacije gozdov in gozdarstva tako rekoč ni bilo, pri tem so zavrnilo zelo podroben načrt te dejavnosti, ki ga je sestavila posebna skupina strokovnjakov. Uresničen je bil le slovenski del popularizacijskega programa, skupnega jugoslovanskega pa po zavrnitvi omenjenega sploh niso še enkrat sestavljali.

Strokovni tisk: Kongresne izdaje so bile sicer natisnjene, ni pa bilo nikakršnega strokovnega gradiva za kongresnike ali pa je bil tako kot knjiga Šume Jugoslavije neustrezno ponujen. V Sloveniji smo na hitro izdali nekakšne povzetke gozdnogospodarskih načrtov, ki smo jih poimenovali prospekte gozdnogospodarskih območij ter prospekte IGLG in VTOZD za gozdarstvo. Izšlo je tudi nekaj samostojnih strokovnih natisov (Kočevje, Bled, Celje).

To je bilo samo nekaj podrobnosti o tem, kako slabo smo zaradi neustreznih organizacijskih in kadrovskih postopkov izkoristili veliko priložnost. Spet smo zboleli za našo praslovensko boleznijo — hoteli bi biti veliki, pa nas majhnost že na začetku pokoplje. Ko so prireditelji popustili še vsejugoslovanskim slabim navadam, nismo mogli več pričakovati, da bomo imeli „naj“ svetovni kongres, še manj pa, da bomo dobili še bolj zahtevni, toda koristni „domači slovenski kongres“.

Bolj ko se je bližal datum kongresa (september 1. 1986), bolj so se prireditelji posvečali prireditvi sami in pozabljali na številne zaobljube in obljube. Škoda! Mislim, da smo zapravili pomembno mobilizacijsko priložnost v našem gozdarstvu. Opravili smo samo svojo organizacijsko dolžnost do svetovne gozdarske javnosti — mogoče je tako tudi prav.

Deseta resnica: Kakovost in relativnost raziskovalnega dela

Gozdarski inštitut je imel v vseh štiridesetih letih dva obraza svojega obstajanja: prvega v ogledalu stroke, drugega v ogledalu družbe.

Čeprav spoštujemo prastaro ljudsko modrost, da še nihče ni bil v svoji deželi, svojim rojakom prerok, pa je vendarle treba ugotoviti, da je imelo raziskovalno delo v slovenskem gozdarstvu sicer spremljevalno, vendar strokovno vodilno vlogo. Vzrokov za razmeroma počasno oblikovanje njegove statusne podobe je več in so zelo kompleksni — od sistemskih do individualnih in osebnih. Njegov pomen še vedno izrazito narašča.

Najprej gre za razumevanje določenega razvoja, ki poteka v zelo protislovnih družbenih in strokovnih razmerah, v katerih znanje nima bogve kakšne vrednosti. Gre za razvoj določene dejavnosti, ki je brez izročila, a je zanjo izročilo oziroma dediščina izjemno pomembno. Ne samo, da je gozdarstvo raziskovalno delo pri nas brez tradicije, tudi gozdarstvo kot gospodarska panoga, še bolj pa kot družbena dejavnost, nima izkušenj, ki bi mu dajale ugled, veljavo in učinkovitost.

Prav je, da smo ambiciozni, toda le nekoliko več, kot zmoremo. S temi stvarmi je podobno kot v gospodarstvu. Nizka simbolična inflacijska stopnja gospodarski agregat spodbuja, velika ga dráži in ubija.

Naših gozdarskih uspehov ali neuspehov ne moremo nekritično primerjati s tistimi iz držav z gozdarsko, gospodarsko in upravno-državno tradicijo. To je nestrokovno in nedopustno. Žal to pri ocenjevanju dela gozdarskega raziskovalnega kompleksa zelo pogosto počenjamo, medtem ko naše gozdnogospodarske dosežke le redkokdaj primerjamo s švicarskimi, nemškimi ali avstrijskimi.

Naše gozdarstvo je na tej stopnji razvoja pripravljeno in sposobno sprejeti le ustrezni delež strokovnega znanja. Predvsem od tega je odvisno, ali bo raziskovalna dejavnost v stroki (v tem primeru IGLG) ustvarjalnejša — ali bo imela več denarja, več kadrov, več opreme. Če ne bo odvzema oziroma prenosa strokovnega znanja, bo stroka ostajala na nižji ravni in tako seveda tudi ne bo pogojev za učinkovitejšo raziskovalno produkcijo.

Zato je že načelno nepravilno ločevati operativno od raziskovanja. Ločevanje lahko pripelje le do razvojnih nesorazmerij med materialno in znanjsko produkcijo, kar povzroča zastoje v razvoju. Ker smo resna in ambiciozna stroka, moramo imeti svoje raziskovalno delo. Za to je zadolženo gozdno gospodarstvo Slovenije. Njegovo raziskovalno delo bo takšno, kakršnega zmoremo in ne kakršnega bi si želéli. Takšno bo, kakršno je naše gozdarstvo (nič boljše in nič slabše), kakršna je Slovenija in kakršna je Jugoslavija.

Enajsta resnica: Postulat ali filozofija

Sonaravno gospodarjenje z gozdovi je načelo, ki smo ga že pred nekaj leti nekritično in brezpogojno prevzeli, ne da bi ga razčlenili in opredelili. Ker gre pri tem za splošni (strateški) odnos stroke (prek nje pa celotne družbe) do gozda, seveda ni vseeno, kakšna so izhodišča in cilji tega načela.

S konceptom sonaravnega gospodarjenja z našimi gozdovi smo žal prevzeli postulat (temelj, obveznost), ne pa filozofije, ki bi uokvirjala naše cilje in odnos.

Sonaravno gospodarjenje odpira velike nevarnosti laizacije naše strokovnosti. V kontekstu posnemanja narave (sonaravnost) postaja prakticizem osnovna oblika oziroma vsebina gozdarskega strokovnega dela. Tako slabo razumljena sonaravnost vzporeja gozdarjevo delo s procesi v naravi. Čim bolj se to delo približa delu narave, večji naj bi bil uspeh gozdarskega strokovnjaka oziroma gozdarstva. Poenostavitev ideje sonaravnosti lahko pripelje do strokovnih norm na ravni posnemanja, ki so dosegljivi z opazovanjem in razvijanjem gozdnogojitvenih postopkov, ki bodo to posnemanje uresničevali. Naša stroka za te nevarnosti ni bila imuna. V takšni laiza-

ciji gozdarstva so zadeve zelo preproste. Treba je samo opazovati in posnemati, laboratoriji so odveč...

Ideja sonaravnosti je za poznavalca, pa tudi za nepoznavalca, lahko zelo privlačna zamisel. Podpirajo jo tudi nekatere druge rešitve oziroma načini proučevanja gozdnih ekosistemov — kot npr. srednjeevropska fitocenološka šola, ki vztraja pri naravni rastiščni danosti (kar je najbrž prav), pri tem pa ne priznava in noče upoštevati ekoloških razvojnih, gospodarskih in drugih odstopanj oziroma nihanj.

Seveda gozdarstva brez poznavanja bistva živega, brez poznavanja fizioloških biokemijskih, genetskih in drugih molekularnih procesov ni mogoče resno razvijati. Lahko sprejmemo filozofijo sonaravnosti (ne pa postulat). To pa ne pomeni, da nas notranjost „življenja gozda“ ne zanima, da je ne usmerjamo in ne spreminjamo. Gozd je živ organizem, ki se venomer spreminja, gozd je del sveta, ki doživlja nehno preobrazbo.

Nevidni molekularni procesi so tisti, ki še najbolj omogočajo strokovnjakov vpliv (naše gozdarstvo pa začne pri semenu, v katerem so vsi nasledstveni zapisi že dokončni, tako da človek kljub prizadevanjem ne more bisveno vplivati na lastnosti naslednjih generacij).

Poenostavljena ideja sonaravnosti je poenostavila tudi naš strokovni odnos do gozda in do gozdarskega strokovnega znanja v njegovem najširšem pomenu. Ideji je bilo v celoti podrejeno tudi strokovno izobraževanje. Dvajset let smo zanemarjali področja kot fiziologija drevesnih vrst, genetika, biokemija, mikropropagacija, žlahtnjenje itd. Gozdarji premalo poznajo gozdno biologijo. Vse to velja tudi za inštitut in fakulteto.

Na inštitutu spet postavljamo na noge nekatere temeljne „negozdarske“ vede, brez katerih — tako je pokazala raziskovalna praksa — integralni razvoj gozdarstva kot stroke in vede ni mogoč. Pri tem kritično dopolnjujemo oziroma selektivno sprejemamo idejo sonaravnosti, da bi lahko oblikovali nova filozofska izhodišča za gozdarstvo po meri novega časa in novih svetovnih spoznanj v gozdarstvu.

„Sonaraviziranje“ našega gozda se je začelo neopazno in verjetno ne usmerjeno že precej prej, preden smo to idejo spremenili v postulat. Ko pa je ta postala postulat, se je njena pozitivnost sprevrgla v negativnost, ki je tako globoka, da je ni mogoče več sprejemati. Brez dvoma pa je sonaravnost kot filozofija in postulat močno, tudi pozitivno vplivala na razvoj našega gozdarstva.

Sanje

Psihologi pravijo, da so sanje refleks doživetega. Druga, čustvena razlaga pa pripisuje sanjam napovednost, prerokbo — nekaj, kar naj bi se zgodilo. Prvi kritizirajo druge, da je v tem nekaj boemskega, celo vraževernega.

Nadaljevanje povojnega izročila integralne izgradnje samobitnega, toda naprednega gozdarstva na Slovenskem, pri katerem je raziskovalno delo zasledovalec vseh najboljših strokovnih in drugih rešitev, ki jih poznajo po svetu.

Gozdarsko raziskovalno delo je koristno za gozdno gospodarstvo, ni nekaj zunaj njega. Ni nekaj, kar pomeni breme in bi zato potrebovalo paternalizem... Brez raziskovalnega dela je stroka brez kvalifikacije. Raziskovalno delo so prepotrebne razvojne tipalke.

Gozdno gospodarstvo zagotavlja gmotne pogoje za programski razvoj raziskovalnega dela, ne glede na prispevke iz drugih virov financiranja.

Raziskovalno delo je organizirano v gozdarskem inštitutu.

Fakultetni učitelji sodelujejo v raziskovalnem procesu na inštitutu, inštitutski delavci pa v pedagoškem procesu na fakulteti. Tudi vso razpoložljivo opremo obeh zavodov uporabljajo pri obeh procesih.

Podiplomsko izobraževanje v gozdarstvu je na ustrezni ravni. Produkcija akademskih nazivov je interes stroke, zato je njihovo število programirano in za izvajalce tega študija obvezno.

Če bi se sanje tu končale, bi bilo že dovolj. Pomenilo bi, da je pot našega raziskovalništva napredna, da jo lahko skrajšamo, potegnemo brez ovinkov in klancev. Sanje in misel pa nam uhajata naprej — hočemo več!

